

Hoarding – ekstrem samlermani

Kasser stablet fra gulv til loft, poser med ting stoppet ind i de få huller var tilbage, en smal gang ned til sengen, rundt fra seng, til køkken, til badeværelse, og tilbage til sengen. Hvis du er heldig. Skidt og snavs overalt, og luften fyldt med støv. For hvordan skulle man kunne gøre rent her? Hoarding eller ekstrem samlermani er en alvorlig lidelse, som har stor magt over de mennesker der lider af det.

Hoarding Disorder, Compulsive Hoarding Disorder eller ekstrem samlermani er i udenlandsk litteratur defineret ved en adfærd karakteriseret af

- umådeholden tilegnelse af genstande
- mangel på evnen til, eller uvillighed til at skille sig af med genstande

Genstandene kommer typisk til at dække store områder af den samlendes hjem, og medfører derved et betydeligt ubehag eller faktisk forstyrrelse i vedkommende muligheder for at fungere i sit hjem.

Hoarding-adfærd er associeret med helbredsproblemer og nedsat funktion i dagligdagen. Økonomisk kan det være en byrde, og så har det selvfølgelig en massiv effekt på venner og familiemedlemmer – både det åbenlyse indtryk det giver af, at personen der samler, ikke fungerer "normalt", og de reducerede muligheder det har for at kunne komme i vedkommendes hjem.

Når hoarding er alvorligt forstyrrer det mulighederne for at fungere i det daglige. Grundet den store mængde af ting alle steder kan det være en stor udfordring at finde plads til at lave mad, ligesom det er meget vanskeligt, om ikke umuligt, at gøre rent. Bare det at bevæge sig igennem huset og at have et sted at sove bliver problematisk, ligesom det kan være farligt for vedkommende at leve i et hjem fyldt op af genstande: Der opstår forøget brandfare, man kan falde og komme til skade, der kan være dårlig sanitet og andre risici forbundet med et hoardet hjem.

DEFINITION

Hoarding disorder er først blevet defineret som en mental forstyrrelse i det amerikanske diagnosesystem DSM-5 udgivet i maj 2013. Man er ikke fuldstændig klar over, om tvangspræget samling af genstande skal ses som en separat og isoleret forstyrrelse, eller om det bør ses som en række symptomer på andre forstyrrelser, f.eks. OCD. Der vurderes at være en prævalens på 2-5 % i voksne (dvs. det til enhver tid eksisterende antal i en befolkningsgruppe).

Symptomerne starter typisk i barndommen og bliver værre, som man vokser op, eller som eventuelle familiemedlemmer, der har kunnet hjælpe til at holde samlermanien lidt i skak, enten er flyttet eller døde, eller som der tilkommer tab af betydende ting i livet – mennesker eller status.

HOARDING DISORDER HAR HØJ KOMORBIDITET

Mest ligner det OCD (også i varianter kaldet "tvivlesyge"). Men også udviklingsforstyrrelser såsom autisme (Aspergers syndrom) og ADHD; udviklingshæmning; Prader-Willis syndrom; personlighedsforstyrrelser; perfektionistiske, paranoide, skizotypale eller undgående personlighedstræk; affektive lidelser; depression og angst; samt demens/erhvervet hjerneskade ses hos mennesker med samlermani.

Det virker i sine værste udgaver psykotisk, men kan også opstå i forlængelse af psykotiske lidelser ("den skizofrene" er ofte afbilledet bag bunker).

RINGE INDSIGT ER FÆLLES TRÆK

Hoarding disorders konsekvenser er ofte forværret pga. ringe indsigt hos de personer, der har problemet, idet de ikke selv genkender deres vanskeligheder. Uden denne indsigt er det meget vanskeligt at hjælpe dem, eksempelvis gennem adfærdsterapi, som ellers vurderes at være den terapiform, der mest sandsynligt kan give forandringer.

Den svigtende indsigt har medvirket til, at man har afskrevet den mest sandsynlige lignende diagnose, nemlig OCD, fordi patienter med OCD oftest er ganske bevidste om deres vanskeligheder.

ISOLATION – FÆLLES TRÆK

Der ses hyppigt social isolation hos personer med samlerni. De lever tilbagetrukket og isoleret, og i mange tilfælde er selve hoarding-tendensen medvirkende til at forøge den sociale isolation. Samtidig vender nogle sig mod hoarding-adfærd, fordi de føler sig ensomme; det kan være mangel på nære relationer med familie og venner, der i sig selv forværrer tilstanden.

Der ses også paradoksalt "velklædt" ydre liv, med stabil erhvervskarriere, men hvor fuldstændig kaos hersker derhjemme.

Flere af dem er dog nok isoleret i hjemmet, fordi der knap nok er plads til dem selv, men har til gengæld et rigt liv udenfor hvor de "er i alting".

ARVELIGT!

I familiehistorier hos samlere ses der hyppigt andre i familien, der har haft samme eller lignende samlertendens, og en del med hoarding disorder er selv vokset op i et rodet og uoverskueligt hjem.

Personlighedsmæssigt har mange med hoarding disorder ubeslutsomhed som karaktertræk, og disse har også tendens til at løbe i familier.

TAB OG OMSORG

Det er erfaringen at de fleste i denne gruppe har lidt tab af en vigtig person som mor, far eller ægtefælle. Det er ligeledes erfaringen, at personerne har givet positiv respons på omsorg.

Hoarding disorder kan bryde ud hos en person efter de har haft en stressfuld hændelse i deres liv, som de har haft svært ved at magte – det kan være tab af en elsket, skilsmisse, at man mister vigtige ting i en ildebrand eller lignende.

ÅRSAG?

Det er som nævnt ikke godtgjort, hvad der er den egentlige årsag til hoarding disorder. Det kan både være genetik, hjerne-kemi og et stressfyldt liv.

Hoarding disorder kan ramme enhver, uanset alder, køn eller økonomisk status.

Den fuldstændige oversigt over hvor mange der findes, er svær at lave, bl.a. fordi personer med hoarding disorder stort set aldrig selv søger behandling. Der er risikofaktorer i form af alder - hoarding disorder er mere almindeligt blandt ældre end blandt yngre. Normalt starter symptomerne i 11-13 årsalderen (som også OCD gør det) for at blive værre, som man bliver ældre. Yngre børn kan starte med at samle småting som ødelagt legetøj, blyantstumper, forældede skolepapirer og ødelagte dimser.

HOARDING ER EN KOMPLEKS LIDELSE, SOM OPSUMMERET MENES AT VÆRE ASSOCIERET MED I HVERT FALD FEM UNDERLIGGENDE KARAKTERISTIKA:

1. Der er særlige kernesårbarheder, der inkluderer emotionel dysregulering i form af eksempelvis angst og depression, som løber i familien, og så en høj grad af perfektionisme.
2. Personer, der hoarder, synes at have problemer med at processuere information, som

har de en frontal dysfunktion. De har problemer med opmærksomhed, og nogle af dem har ADHD-lignende symptomer. De har problemer med hukommelse, kategorisering og beslutningsgennemførelse. De områder i hjernen, som kontrollerer disse områder, er principielt de samme hjerneområder, som er aktiverede ved personer, der hoarder.

3. Hoardere har ofte intens følelsesmæssig tilknytning til genstande. Disse tilknytninger har næsten en menneskelignende kvalitet, som de tillægger de ikke-menneskelige objekter. De kan synes sorgfulde ved udsigten til at skulle skille sig af med objekter: De kan opleve fornemmelsen af at føle sig tryk på samme måde når de er omgivet af deres ejendele, som andre ville gøre det ved at have mennesker omkring sig.

4. Mennesker der hoarder har ofte en tro på det nødvendige i ikke at smide ting ud, og at der ligger muligheder gemt i enhver genstand.

5. Hvis de har tingene, fordi de oplever, at det er med til at give dem nogle mere faste erindringsbilleder eller de ser en æstetisk skønhed i en genstand, vil det medvirke til at forværre problemet.

KOGNITIVE VANSKELIGHEDER

Fra hjerneskaninger har man kunnet se, at der er problemer/abnormaliteter i særligt hjerneområder associeret med eksekutiv funktion og impuls kontrol samt evnen til at føle belønning.

Dertil har personer med hoarding ofte problemer med at fastholde opmærksomhed. Nonverbal opmærksomhed er særligt svært: De er langsommere, mere impulsive og er dårligere til at skelne mellem stimuli.

*Jannie Bek Kirkegaard,
Socialrådgiver & Socialfaglig konsulent*